

استفاده از راهبردهای مناسب صادراتی برای افزایش درآمدهای ارزی

ناصر بیاتی نیا اشکذری
روزنامه نگار

گفت و گو توسعه صادرات غیر نفتی یکی از راهبردهای اصلی دولت چهاردهم برای افزایش ارزآوری و رشد پایدار اقتصادی به شمار می‌آید. دستیابی به چنین هدفی، مستلزم ایجاد بسترها و زیرساخت‌های مناسب در تمامی جنبه‌هاست. از نظر قانونی در اسناد بالادستی مانند سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، قوانین برنامه‌های توسعه پنج ساله سوم تا هفتم و بند ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی در سال ۱۳۹۲، بر افزایش همه‌جانبه صادرات تأکید شده است.

تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم، یکی از بندهای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که در حال حاضر با چالش‌هایی دست و پنجه نرم می‌کند. ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد تجارت خارجی با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف، به‌واسطه بخشنامه‌های متعددی که به دلیل تشدید تحریم‌های اقتصادی از سوی دولت صادر شده، مشکلات در این زمینه را بیشتر کرد. همچنین خط‌مشی‌های تجاری کشور از یک روند با ثبات در بلندمدت و در جهت تعامل بیشتر با کشورهای هدف تجاری نیست. به‌عبارت دیگر اگرچه طی سال‌های اخیر اقدامات متعددی انجام شده اما آمار صادرات غیر نفتی کشور متناسب با ظرفیت‌های بالقوه اقتصادی کشور بالا نرفته است. در فرایند ارسال کالا نیز معضلاتی نظیر قیمت‌گذاری، بسته‌بندی، ترویج، بازاریابی محصول و توزیع وجود دارد. متنوع‌تر کردن صادرات با توجه به مزیت‌های نسبی بالفعل و به کارگیری ظرفیت‌های بالقوه در تجارت خارجی می‌تواند گام مؤثری برای کاهش اتکا به درآمد نفتی و ایجاد شرایط به نسبت با ثبات‌تری برای تمامی بخش‌های اقتصادی محسوب شود.

سه معضل عمده کالاهای صادراتی

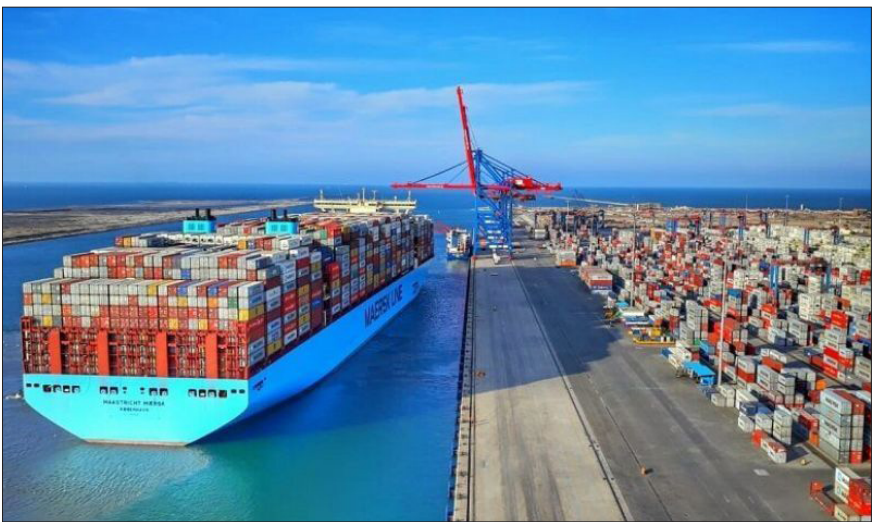
بخش قابل توجهی از مشکلات صادراتی در بخش تولید قرار دارد. در بخش عرضه محصول، سه مانع مهم کیفیت محصول، قیمت تمام‌شده و خدمات پس از فروش به چشم می‌خورد. این درحالی است که پردازش و فراوری محصول فناوری تولید و بهره‌وری نیروی کار نیز بر محصولات

گزارش صنعت خودروسازی در ایران، صنعتی با مسائل پیچیده و وابسته به یکدیگر است که ارائه نسخه شفاف‌بخش برای هرکدام از این مسائل، بدون در نظر گرفتن شبکه ارتباطی میان آن‌ها جامع و مانع نخواهد بود. با نگاهی گذرا به ریشه‌های بی‌انگیزگی و عدم تحرک رضایت‌بخش خودروسازان به سوی طراحی و توسعه محصول بومی، می‌توان راهکارهایی برای ایجاد انگیزه و محرک برای تشویق تولیدکنندگان در این مسیر با الگوبری از کشورهایی همچون چین پیشنهاد داد.

بر اساس گزارشی که مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «درس‌آموخته‌های سیاستی صنعت خودرو چین برای ایران» منتشر کرده، یک قاعده کلی همیشه وجود دارد و آن اینکه هیچ کسب‌و کاری در هیچ کشوری توانایی تبدیل شدن به یک بخش تأثیرگذار در اقتصاد آن کشور را نخواهد داشت، مگر اینکه آن صنعت به‌عنوان یک اولویت ملی نزد برنامه‌ریزان آن کشور به حساب آید. یعنی برای آن برنامه‌ای مشخص با زمان‌بندی و بودجه مناسب تعیین شود. خودروسازی ایران بر مبنای شاخص میزان تولید، طی سال‌های گذشته رشد خوبی داشته اما بر مبنای شاخص توسعه فناوری و مزیت رقابتی، ضعیف قلمداد می‌شود. این نقصان برخلاف برخی تحلیل‌های رایج، ناشی از خط‌مشی حمایت تعرفه‌ای در مراحل اولیه مالکیت دولتی بنگاه‌ها و ورود اولیه بدون مزیت نسبی به صنعت نیست. تجربه کشورهایی از جمله چین نشان می‌دهد که آن‌ها نیز از حمایت تعرفه‌ای در مراحل اولیه استفاده کرده‌اند اما با زمینه‌سازی برای گسترش دانش فنی و ارتقای مزیت رقابتی به مرور آن را کاهش داده‌اند. در چین مالکیت شرکت‌های خودروسازی اصلی با سهم ۹۰ درصدی از بازار دولتی است. با وجود این به علت رعایت استانداردهای مدیریتی و قرار گرفتن در متن تحولات زنجیره ارزش جهانی از طریق سرمایه‌گذاری مشترک خارجی، هم‌در تولید و هم به‌خصوص در تحقیق و توسعه موفق عمل کرده‌اند.

لزوم اتخاذ سه سطح سیاست‌گذاری

آنچه در تجربه چین دیده می‌شود حرکت گام‌به‌گام و مرحله‌ای برای ایجاد ظرفیت‌ها و قابلیت‌های صنعتی و تبدیل شدن از یک شرکت همکار شرکت‌های بزرگ

قابل عرضه در بازار جهانی بسیار تأثیرگذار است. همچنین ترکیب کالاهای صادراتی اهمیت دارد. با توجه به این موضوع، باید سهم بخش‌های با ارزش افزوده بالا همانند صنایع غذایی، محصولات نساجی و پوشاک، محصولات فلزی و...، افزایش یابد تا این مسئله موجب پایداری درآمدهای ارزی و رشد اقتصادی شود. جذب سرمایه منابع مالی و فناوری پیشرفته خارجی برای تولید محصولات با قابلیت رقابت در بازار جهانی، رفع مشکلات و تنگناهای ارزی برای تأمین مواد اولیه با کیفیت و قیمت مناسب و کاهش زمان ثبت سفارش برای واردات مواد اولیه نیز برای افزایش فروش خارجی کالاها بسیار مهم هستند. تدوین وضع استانداردهای سختگیرانه تولیدات صادراتی، زمان‌بندی مناسب تولید و تحویل محصولات با بازار هدف مشخص، معافیت هدفمند از پرداخت عوارض ماشین‌آلات و کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز تولیدات صادراتی و اعطای تسهیلات ارزی و تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی همراه با نظارت صحیح در این راستا از اهمیت بسزایی برخوردار است. قوانین و مقررات چنانچه جامع، کارا و دارای ضمانت اجرایی باشند می‌توانند موجب توسعه تجارت بین‌المللی شوند. در این رابطه، پرهیز از تغییرات مکرر در مقررات حوزه صادرات، به‌منظور امکان برنامه‌ریزی بلندمدت صادرکنندگان و ساده‌سازی قوانین و حذف قوانین موازی منسوخ یا ناکارآمد باید دنبال شود.

بهره‌گیری از تجربه چین در صنعت خودروی داخلی

بین‌المللی به یک برند بین‌المللی تولید خودرو است. در این زمینه خط‌مشی‌های صنعتی چین نقش بسزایی در انتقال و درونی‌سازی فناوری ایفا کرد. در سطح کلان، وجه مشخصه کشوری همچون چین در زمینه برخورد با سرمایه خارجی، در درک درست از توسعه و عوامل اثرگذار بر آن و ایجاد نظام حکمرانی باکیفیت نسبی قابل قبول است. بدون چنین تغییری امکان تدوین و اجرای خط‌مشی‌های صنعتی و زمینه‌سازی برای جبران عقب‌ماندگی فناوریانه در خودروسازی وجود ندارد. در سطح میانی باید به سمت تدوین نقشه راهی برای بخش خودرو حرکت کرد. نقشه راهی که سیاست فناوری و تلاش برای ارتقای ظرفیت‌های تولید ملی با انواع روش‌های جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تولید مشترک و... در متن آن قرار داشته باشد. همچنین سامان‌دهی برخی از واحدهای اصلی و قطعه‌سازی و مراکز تحقیق و توسعه، دست کم در یک خوشه صنعتی محلی می‌تواند به یکی از اجزای این سیاست فناوری تبدیل شود. در سطح خرد (بنگاه) نیز تجربه نشان داده که در صورت وجود ثبات مدیریتی و رعایت استانداردهای مدیریتی در تولید و تعاملات قوی با نظام اقتصاد جهانی، امکان ارتقای ظرفیت جذب و میل

اقتصاد

صادراتی قلمداد می‌شود. بر این اساس، راهبرد گسترش و تنوع‌بخشی به بازارهای هدف قادرند اثرات مثبت بسیاری داشته باشند. ورود به بازارهای جدید و نوظهور به‌ویژه در مناطق آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین فرصت‌های جدیدی برای صادرکنندگان ایرانی ایجاد می‌کند. »

قنبری ادامه داد: «در کنار تلاش برای ورود به بازارهای جدید، تقویت روابط تجاری با کشورهای همسایه و منطقه‌ای اهمیت زیادی دارد. کشورهایی مانند عراق، افغانستان، ترکیه و کشورهای حاشیه خلیج فارس به دلیل نزدیکی جغرافیایی و نیازهای وارداتی بالا، می‌توانند به‌عنوان بازارهای استراتژیک برای ایران در نظر گرفته شوند. »

این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه رقابت در بازارهای جهانی نیازمند ارائه محصولات با کیفیت بالا و مطابق با استانداردهای بین‌المللی است، توضیح داد: «ارتقای کیفیت محصولات باید به‌عنوان یک اقدام کلیدی در نظر گرفته شود. این امر شامل بهبود فرآیندهای تولید، استفاده از مواد اولیه با کیفیت بالا و همچنین انجام تست‌ها و ارزیابی‌های دقیق در طول تولید و پیش از ارسال محموله‌هاست. »

او اضافه کرد: «کشورمان برای توسعه صادرات خود نیازمند تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل و لجستیک نظیر ارتقای ظرفیت‌ها در بخش‌های زمینی، ریلی و هوایی است. به‌عنوان مثال، ارتقای امکانات بنادر جنوبی کشور می‌تواند دسترسی به بازارهای آسیایی و آفریقایی را تسهیل کند. »

قنبری با بیان اینکه برای افزایش صادرات، می‌بایست فرآیندهای تجاری ساده‌تر و موانع اداری کاهش یابد، گفت: «یوروکراسی پیچیده و قوانین دست‌وپا گیر، سرعت ارسال کالا را کاهش داده و هزینه‌های اضافی بر صادرکنندگان تحمیل می‌کند. بنابراین اصلاحات در ساختارهای اداری و کاهش موانع قانونی، به تسهیل صادرات کمک خواهد کرد. این اصلاحات شامل بهینه‌سازی فرآیندهای صدور مجوز، تسریع در رویه‌های گمرکی و کاهش هزینه‌های مربوط به ترخیص کالاهاست. در کنار تغییرات اداری، نظام مالیاتی کشور هم نیاز به بهبود دارد. کاهش مالیات‌ها و عوارض مرتبط با تجارت، می‌تواند به تشویق صادرکنندگان و افزایش انگیزه‌های آن‌ها کمک کند. این امر به‌ویژه برای شرکت‌های کوچک و متوسط که قدرت مالی کمتری دارند، بسیار حیاتی است. »

گفت: «کشورهای دیگر با سرمایه‌گذاری گسترده در (R&D) توانسته‌اند نه تنها فناوری‌های پیشرفته‌ای را گسترش دهند، بلکه مسیرهای جدیدی برای بهبود محصولات و فرآیندهای تولید ایجاد کنند. بنابراین ما نیز باید مسیر کشورهایی که به موفقیت رسیده‌اند را طی کنیم.

او افزود: «با سرمایه‌گذاری در بخش تحقیق و توسعه، کشورمان می‌تواند فناوری‌های جدید را به دست بیاورد. این فناوری‌ها می‌توانند محصولات ایرانی را به سطحی بالاتر، از نظر دانش فنی و کارایی برسانند. همچنین (R&D) به شرکت‌های داخلی این امکان را می‌دهد که محصولات خود را به‌طور مداوم بهبود بخشند و از لحاظ کیفیت و کارایی خود را ارتقا دهند. این امر می‌تواند به افزایش سهم بازار و جذب مشتریان جدید کمک کند. »

به گفته امینی، تحقیق و توسعه می‌تواند به یافتن راه‌حل‌هایی برای مشکلات خاصی که در صنعت خودروی ایران وجود دارد، مانند بهینه‌سازی مصرف سوخت در شرایط جغرافیایی خاص منجر شود. این استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه با تأکید بر اینکه زیرساخت‌های قوی تولید و زنجیره تأمین کارآمد، عوامل اساسی در کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری در بخش خودرو به شمار می‌آیند، توضیح داد: «با ایجاد و بهبود زیرساخت‌ها، کشورمان می‌تواند بهره‌وری را افزایش دهد. این امر نه تنها هزینه‌های تولید را کاهش می‌دهد، بلکه بهبود کیفیت محصولات نهایی را نیز به همراه دارد. یک زنجیره تأمین کارآمد می‌تواند تأمین مواد اولیه، قطعات و خدمات مورد نیاز تولید را به شکلی منظم و بدون وقفه فراهم کند. با بهبود ارتباطات و هماهنگی میان تأمین‌کنندگان و سازندگان، هزینه‌های اضافی کاهش یافته و زمان تولید کم می‌شود. »

امینی گفت: «کیفیت و نوآوری از جمله عوامل کلیدی موفقیت در صنعت خودروسازی هستند. این امکان وجود دارد که با تمرکز بر این دو عامل، محصولات خود را به سطحی بالا از لحاظ کیفیت و نوآوری برسانیم. »

atiyeno.ir

یادداشت

انتظارات از وزیر جدید صمت

مهراد عباد
عضویت نمایندگان اتاق ایران

پیرامون مهم‌ترین اولویت‌های وزیر صمت در دولت چهاردهم می‌توان گفت که در شرایط کنونی اقتصاد کشورمان، رسیدگی به چالش‌های تجارت خارجی اهمیت دارد. در سال‌های اخیر شاهد بودیم که وزارت صمت در حوزه تصمیمات مؤثر در مسیر تجارت خارجی، نقش کلیدی داشته و با تصمیمات و بخشنامه‌هایی که ابلاغ کرد، موانعی بر مسیر تولید و صادرات رقم خورد. تقاضا و پیشنهاد بنده به‌عنوان عضوی از پارلمان بخش خصوصی از وزیر جدید صمت، این است که تعامل مؤثری میان وزارت صمت و بانک مرکزی در دستور کار قرار گیرد تا رویه‌های مربوط به واردات و صادرات، مورد بازنگری قرار گیرد. به این ترتیب می‌توانیم شاهد تقویت تجارت خارجی در اقتصاد باشیم؛ چراکه در روندهای جاری، بخشنامه‌ها و تصمیمات به گونه‌ای است که متأسفانه کالاها و مواد اولیه برای تولید، با گندی وارد می‌شود و از سوی دیگر، صادرات نیز با افت معناداری مواجه است. یکی دیگر از مسائلی که می‌تواند به‌عنوان اولویت مهم پیش روی وزیر صمت قرار گیرد، رسیدگی به چالش قیمت‌گذاری دستوری در صنایع مختلف به حساب می‌آید. طی این سال‌ها، دولت‌ها تعیین کردند که چه کالایی با چه قیمتی وارد شود و با کدام قیمت صادرات انجام گیرد. رویکردی که نتایج منفی برای کلیت اقتصاد به همراه داشته است. بنابراین انتظار می‌رود در دوره جدید وزارت صمت، فرایندها و بخشنامه‌ها به شکل مؤثری مورد اصلاح قرار گیرد تا مواد اولیه به‌نیاز تولید، به راحتی تأمین و وارد کشور شود و از افزایش قیمت مواد اولیه در شرایط کمبود کالایی جلوگیری به عمل آید. این درحالی است که طی پنج‌ماهه اخیر به دلیل کاهش منابع ارزی، واردات بسیار محدود شده و بسیاری از فعالان اقتصادی، ماه‌هاست که در صف تخصیص ارز هستند و با ابلاغ بخشنامه‌ها در وزارت صمت، موانع واردات مواد اولیه دوچندان شده است. با چنین بخشنامه‌هایی عملاً واردات مواد اولیه با مشکلات زیادی دست و پنجه نرم می‌کند؛ چراکه فقط تولیدکنندگان اجازه واردات دارند. این در شرایطی است که بسیاری از مواد اولیه بخش تولید، توسط بازرگانان و شرکت‌های کوچک و فعال در حوزه واردات و صادرات، تأمین می‌شود و حالا چنین سیاستی موجب وقفه در چرخه تولید را فراهم آورده است. امیدوارم در دوره جدید وزارت صمت، اصلاح روندها به‌صورت کوتاه‌مدت و گام‌به‌گام صورت پذیرد و با نظرسنجی از بخش خصوصی و متخصصان، همه جوانب تصمیمات را در نظر بگیرند. این توقع وجود دارد تا سید محمود اتابک، وزیر جدید صمت تعامل سازنده‌ای با بخش خصوصی داشته باشد تا شاهد رفع موانع تولید باشیم. سال گذشته شرایط برای صادرات سخت شد و در نتیجه یکی از عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری تراز منفی، موانع بسیار در مسیر صادرات بود؛ موانع و مشکلاتی که توسط وزارت صمت و بانک مرکزی شکل گرفت و انتظار می‌رود در دولت جدید، شاهد برطرف شدن این مشکلات باشیم. در کنار موارد مذکور، راهکار بلندمدت برای بهبود محیط کسب‌وکار و تقویت اقتصاد کشورمان، همراهی و کمک وزارت صمت به وزارت اقتصاد قلمداد می‌شود. به بیان دیگر، یک‌سری شاخص‌ها و استانداردهای بین‌المللی در بانک جهانی داریم و بر اساس این شاخص‌ها، هرساله کشورها امتیازهایی در یافت می‌کنند که بر اساس آن، سرمایه‌گذاری‌های خارجی شکل خواهد گرفت. بنابراین نیاز به همراهی و کمک وزارت صمت و سایر وزارتخانه‌ها، جهت رشد این شاخص‌ها و استانداردها وجود دارد. بسیاری از این امتیازها، مربوط به تجارت خارجی بوده و نقش وزارت صمت در این بخش، مهم و کلیدی است. توجه به این موارد، در بلندمدت نتایج مثبتی برای بهبود محیط کسب‌وکار و تولید به همراه خواهد داشت. امیدواریم که وزیر جدید صمت نسبت به این موارد توجه ویژه‌ای داشته باشد و در برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت خود، این مسائل را مد نظر قرار دهد.